

ÕPETAJA JUHEND

MOODUL 5 - ELI VÄÄRTUSED

See ELi väärtuste moodul koosneb kolmest osast:

See algab „nelikumänguga“, kus mängijad tutvuvad ELi väärtustega ja mõne konkreetse näitega selle kohta, kuidas EL neid väärtusi praktikas rakendab. Edasi saavad õpilased individuaalse ülesande, kus neil tuleb nende väärtuste üle kriitiliselt arutleda. Lõpuks viimistlevad nad oma demokraatlikke oskusi kogu klassi hõlmava aruteluga, mille teema saab valida 16 väite hulgast. Mängu saab mängida ka ülejäänud kahest osast eraldi.

MEETOD	KESTUS	MATERJALID
Õppemäng: ELi väärtused	20 minutit	- 32 väärtusekaardist koosnev kaardikomplekt iga rühma jaoks. Kaardid tuleb ühepoolselt printida ja välja lõigata.- 30 küsimusekaardist koosnev kaardikomplekt iga rühma jaoks. Kaardid tuleb ühepoolselt printida ja välja lõigata.
Individuaalne ülesanne	10 minutit	- ELi väärtuste kaart igale õpilasele.
Klassiarutelu	10 minutit väite kohta	- Arvuti + projektor- Mooduli 5 ja selle juurde kuuluva 16 väite tutvustus- Õpilaste täidetud väärtuste kaardid.

EESMÄRGID JA OSKUSED

HOIAKUD

- Õpilased on täiesti teadlikud ELi väärtustest.

TEADMISED

- Õpilased tunnevad ELi väärtusi ning teavad konkreetseid näiteid selle kohta, kuidas EL neid väärtusi praktikas rakendab.

OSKUSED

- Õpilased kujundavad oma arvamuse Euroopa Liidu väärtuste kohta.
- Õpilased arendavad oma väitlusoskust.

SAMM-SAMMULT

1. MÄNG

ETTEVALMISTUS

Mängimiseks jaotatakse klass väiksematesse rühmadesse, eelistatavalt neljakaupa. Vajadusel võib moodustada ka kolme- või viieliikmelised rühmad. Iga rühm istub omaette lauas. Õpilased mängivad oma rühma teiste liikmete vastu. Igal rühmal on kaks kaardikomplekti – üks 32 väärtusekaardiga ja teine 30 küsimusekaardiga.

MÄNGU KÄIK

- Väärtusekaardid jagatakse rühma liikmete vahel. Kui mängijaid on neli, saab iga mängija kaheksa kaarti. Kui mängijaid on kolm või viis, saavad mõned mängijad lisakaardi. Mängijad hoiavad kaarte käes ja ei näita neid teistele mängijatele.
- Laua keskel on pakis 30 küsimusekaarti, tühi külg ülespoole.
- Mängu lõppesmärk on koguda kõige rohkem kaardinelikuid sama ELi väärtuse kohta.
- Mängu alustab kõige vanem rühmaliige. Ta küsib mõnelt teiselt mängijalt, kas tal on mängukaart teatava ELi väärtusega, näiteks „solidaarsus“. Mängu alustajal endal peab olema vähemalt üks selle ELi väärtusega kaart.
 - Kui teisel mängijal küsitud kaart ei ole, ütleb ta seda ja mängukord läheb vasakult järgmisele mängijale.
 - Kui teisel mängijal on küsitud kaart, võtab ta keset lauda asuvast kaardipakist küsimusekaardi ja esitab sellele trükitud küsimuse.
 - Kui esimene mängija vastab õigesti, saab ta küsitud mängukaardi endale. Piisab vastusest „õige“ või „vale“; mängija ei pea andma lisateavet.
 - Kui vastus on vale, siis kaartide vahetust ei toimu ja küsimusekaart pannakse laua keskel seisva kaardipaki alla.
 - Mõlemal juhul läheb mängukord vasakult järgmisele mängijale.
- Kui mängija kogub neli kaarti sama ELi väärtuse kohta, hüüab ta „Nelik!“ ja paneb neliku lauale. Neid kaarte ei saa sellelt mängijalt enam ära võtta.
- Mäng lõpeb, kui kõik kaheksa nelikut on leitud. Mängu võidab (võidavad) enim nelikuid kogunud õpilane (õpilased).

SISU

Sisuga tutvumiseks vt dokumenti mängukaartide ja küsimusekaartidega.

– Õpilased saavad **32-It väärtusekaardilt** teada ELi väärtused ja mõningad näited selle kohta, kuidas Euroopa Liit/Euroopa Parlament neid väärtusi ELis ja mujal ellu viib. Komplektis on kaheksa korda neli kaarti.

- **30 küsimusekaardil on küsimused**, millele tuleb vastata „õige“ või „vale“ ja mis vastavad väärtusekaartide teabele. Õpilased saavad oma väärtusekaartide põhjal vastata, kas küsimused on õiged või valed.

2. INDIVIDUAALNE ÜLESANNE

Selle ülesande eesmärk on analüüsida iga väärtust ja kujundada oma arvamused. See on ühtlasi ettevalmistus klassiaruteluks.

ETTEVALMISTUS

Õpilased istuvad laua ääres ja igaüks saab väärtuste kaardi.

MÄNGU KÄIK

Õpetaja jagab igale õpilasele väärtuste kaardi. See on isiklik dokument, mis on mõeldud ainult sellele õpilasele. Väärtuste kaardil on kirjas ELi väärtused koos lühikese selgitusega. Õpetaja annab järgmised juhised:

1. Märgi, kas sa isiklikult nõustud nende väärtustega või mitte.

Õpetaja palub õpilastel (omaette) mõelda iga väärtuse ja selle selgituse üle.

Küsi endalt: „Kas mina isiklikult toetan neid väärtusi?“ Teisisõnu, kas sina isiklikult nõustud, et kõik inimesed peaksid olema vabad ja võrdsed, elama demokraatlikes tingimustes ja õigusriigi põhimõtete kohaselt, austama inimväärikust ja inimõigusi, olema sallivad ja ilmutama solidaarsust? Mõtle selle üle ja tõmba iga väärtuse juures ring ümber vastuse „nõustun“ või „ei nõustu“.

2. Sea väärtused oma isikliku hinnangu kohaselt tähtsuse järjekorda

Väärtuste kaardi tulbas „ELi prioriteetid“ seavad õpilased väärtused tähtsuse järjekorda vastavalt sellele, kui tähtis teatav väärtus peaks nende arvates ELi jaoks olema (1 = kõige tähtsam, 8 = kõige vähem tähtis). See on individuaalne ülesanne, mille tulemused on igal õpilasel erinevad.

3. KLASSIARUTELU

Selle osa eesmärk on teha koostööd, et täpsustada (mõne) väärtuse tähendust. Iga väärtuse kohta on esitluses kaks väidet. Õpetaja valib klassis arutamiseks kaks kuni neli väidet, vastavalt õpilaste huvidele.

Märkus: Väited on mõeldud arutelu algatamiseks. Need ei ole arvamused selle väärtuse kohta.

ETTEVALMISTUS

Õpilased peaksid istuma nii, et see võimaldaks ühist arutelu ja et klassi ees ekraanile kuvatud väited oleksid selgesti näha.

MÄNGU KÄIK

Arutelu iga avalduse üle:

1. Esimene hääletus

Õpetaja näitab oma valitud väidet ja annab juhised: „Vaadake seda väidet. Mõelge veidi ja otsustage, kas nõustute sellega või mitte. Vahepealset varianti ei ole, peate valima, kas nõustute või ei.“

Olulised märkused:

- Väide võib tekitada küsimusi. Õpetaja täpsustab (võimaluse korral), mida väitega on mõeldud.
- Tegemist on lihtsalt intuitiivse hääletusega, enne kui teemat põhjalikumalt arutatakse.
- Ükski vastus pole iseenesest „õige“ ega „vale“.
- Väited on mõeldud ainult arutelu algatamiseks, tegemist ei ole tõeliste arvamustega.

Õpetaja loeb hääled kokku ja kirjutab üles.

2. Ühine arutelu

Õpetaja palub ühel õpilasel oma seisukohta selgitada. Pärast seda avab õpetaja ühise arutelu, küsides rühmalt, kes on sõnavõtjaga nõus ja kes mitte. Nõuanne: Kui valida esimeseks sõnavõtjaks üks hääletusel „vähemusse“ jäänud õpilastest, võib see panna teisiti hääletanud õpilasi sõna võtma. See ajendab õpilasi arutlema.

Õpetaja juhhib arutelu.

3. Teine hääletus (soovi korral)

Pärast rühmaarutelu korraldab õpetaja teise hääletuse. Hääled loetakse kokku ja võrreldakse neid esimese hääletuse tulemustega. Kas mõned õpilased on oma seisukohti muutnud?

4. Kokkuvõte

Pärast teist hääletust palub õpetaja õpilastel kontrollida, kas nende vastused on kooskõlas sellega, mida nad märkisid oma väärtuste kaardile. Kas nad toetavad endiselt seda väärtust? Kas nad tahaksid väärtuste järjekorda muuta?

MÕNED NÕUANDED ARUTELU JUHTIMISEKS

- Alustuseks tooge välja arutelu põhireeglid: kuulake üksteist, oodake oma kõnelemise järjekorda, jääge viisakaks, püsige teemas, ärge rääkige liiga pikalt ja laske ka teistel sõna sekka öelda. Arutelu käigus saate neid reegleid meelde tuletada.
- Ärge avaldage enda arvamust, jääge võimalikult neutraalseks.
- Püüdke anda sõna võimalikult paljudele õpilastele.
- Kui vastuseid kohe ei tule, sõnastage küsimus ümber või proovige esitada provokatiivseid küsimusi.
- Kui üks õpilane domineerib arutelus, püüdke katkestada, võtke tema öeldu viisakalt kokku ja andke sõna teisele õpilasele, näiteks küsides, kes äsja öelduga nõustub või ei nõustu.
- Kui õpilane kaldub teemast kõrvale, katkestage ja paluge püsida teemas. See võib tunduda ebaviisakas, kuid teised õpilased võivad olla tänulikud.

SISU

Väited on toodud moodulile lisatud esitluses. Väiteid korratakse siin koos lisateabega.

MÄRKUS

Väited on mõeldud klassis arutelu algatamiseks Euroopa Liidu väärtuste üle. Tegemist ei ole arvamustega nende väärtuste kohta ega ka Euroopa Parlamendi seisukohaga.

DEMOKRAATIA

1. „Referendum on alati hea viis kodanike kaasamiseks.“

Küsimus on selles, kas referendum on demokraatia jaoks hea vahend. Probleem on selles, et referendumil saavad inimesed tavaliselt valida kas „ei“ või „jah“ ning alternatiividele ei ole ruumi. Näiteks Šveitsis (ei ole ELi liikmesriik) küsiti inimestelt, kas nad on uue tunneli poolt või vastu. Tegelikult oli palju rohkem variante – teised maanteed, teised kohad tunneli jaoks jne.

2. „Tõeline demokraatia saab toimida ainult kohalikul tasandil.“

Selle väitega soovitaks õpilaste arvamust selle kohta, kas demokraatia saab toimida suuremates ühiskondades, kus poliitikutel isiklikult ei tunta ja neile on raske otse läheneda. See on vägagi tõsi Euroopa Liidu puhul, kus on 445 miljonit kodanikku. Kas demokraatia saab nii suures mõõtkavas toimida?

VABADUS

1. „Vabadus tähendab vastutuse puudumist.“

Vastutus võib tähendada paljusid asju: vastutust ühiskonnas, nt teiste aitamist perekonna aitamist, eakate vanemate või vanavanemate eest hoolitsemist, laste eest hoolitsemist ... Laiemas mõttes tähendab see kodanikuks olemist, hea kodanikuna käitumist, teede reostamisest ja lõhkumisest hoidumist jne.

Kui kõik on sellega nõus, võite provotseerida ja küsida, kas õpilased leiavad, et isikul, kes ei tee ühiskonna jaoks mitte midagi, on õigus kõikidele heaoluriigi hüvedele, nagu tasuta haridus, taskukohane tervishoid, töötu abiraha jne, mille maksavad kinni teised.

2. „Kuna kehtib sõnavabadus, tuleb Euroopa Parlamenti lubada ka rassistlikud erakonnad.“

Kui erakonna vaated on vastuolus ELi väärtustega, näiteks toetavad need diskrimineerimist rassi alusel, kas see tähendab, et nad ei tohiks oma vaateid väljendada ja tuleks võimu juurest eemal hoida?

SOLIDAARSUS

1. „Finantskriisi sattunud ELi liikmesriik peaks saama tuge teistelt ELi liikmesriikidelt.“

Selle väitega soovitakse teada, kas ELi liikmesriigid peaksid näitama üles solidaarsust teiste liikmesriikidega, kes on sattunud hätta. Kas EL peaks olema selline liit, kus riigid saavad üksteise peale loota?

2. „Solidaarsus tähendab maksumaksja raha kasutamist nii, et igaühele oleks tagatud inimväärne kodu, toit ja haridus.“

Väide tekitab arutelu solidaarsuse väljendamisest ühiskonnas inimeste suhtes, keda me ei tunne. Kas me soovime aidata vaeseid, andes neile korrapäraselt raha?

Mõned õpilased võivad arvata, et vaesus on midagi, mille eest vastutab inimene ise ning et ühiskond ei peaks selle eest maksma. Võimalik, et väidetakse, et toetusi tuleks anda ainult neile, kes seda tööpoolest vajavad. Õpetaja võib esitada provotseeriva küsimuse: kas õpilased eelistaksid väga ranget süsteemi, mille puhul on oht, et puudustkannatavad inimesed tõugatakse ühiskonnast välja, või vähem ranget süsteemi, mille puhul on oht, et inimesed kasutavad süsteemi ära.

VÕRDÕIGUSLIKKUS / MITTEDISKRIMINEERIMINE

1. „Positiivne diskrimineerimine on võrdsuse suurendamiseks vajalik.“

Positiivne diskrimineerimine = teatud eeliste andmine inimestele rühmast, mida koheldakse vahel ebaõiglaselt või kes ei ole piisavalt esindatud tööturul, juhtivatel ametikohtadel jne. Näiteks on paljudes Euroopa riikides tööandjatele ette nähtud rahalised soodustused, et stimuleerida neid tööle võtma puuetega inimesi.

2. „Kõik inimesed on võrdsed, sõltumata nende rikkusest.“

Õpetaja võib juhtida tähelepanu erinevusele soovitud olukorra ja tegelikkuse vahel. Kas kõik on võrdsed ja kas kõiki tuleks võrdselt kohelda? Näiteks sisenevad luksuskaupade poodi vaese välimusega inimene ja jõuka välimusega inimene – kas neid koheldakse võrdselt?

Põhiküsimus on selles, kas meie ühiskonnas püsivad ikka veel sotsiaalsed klassid. Seaduse ees oleme võrdsed, aga tegelikus elus?

ÕIGUSRIIK / ÕIGUSEMÕISTMINE

1. „Mõnede kuritegude puhul peaks olema võimalik valida, kas maksta suur trahv või minna vangi.“

Selle väitega küsitakse õpilastelt, kas nende arvates on aus, kui rikkad saavad oma karistuse n-ö osta. Siin on tegelikult ühendatud kaks väärtust – võrdsus ja õigusriik.

2. „Terroristidel on õigus õiglasele kohtumõistmisele koos nõuetekohase kaitsega.“

Esitluses on pilt Euroopas üldtuntud Norra paremäärmuslikust terroristist Anders Breivikist, kes pani 2011. aastal Norras toime terrorirünnakud. 22. juulil 2011. tappis ta Oslos kaheksa inimest, seejärel tulistas Utøya saarel suvelaagris surnuks 69 noort. Augustis 2012 mõisteti ta massimõrvas ja terrorismis süüdi.

Väitega soovitakse algatada arutelu teemal, kas sellistel inimestel, kes on selgelt osalenud massimõrvades, on õigus mitte ainult õiglasele kohtumõistmisele, vaid ka kaitsele.

INIMÕIGUSTE AUSTAMINE

1. „Ajakirjanikku, kes kirjutab libauudise, tuleks karistada.“

See väide puudutab meediavabadust. Tänapäeval on ainult diktatuurides seadused, et meedia üle võib kirjutiste tõttu kohut mõista. Selle tulemuseks võib olla tsensuur või asjaolu, et meedia ei kajasta teatud teemasid, kartes kohut.

2. „EL ei peaks tegema tehinguid režiimidega, mis rikuvad inimõigusi, isegi kui tehing oleks ELi jaoks kasulik.“

Kas EL võib teha kaubandus- või muid tehinguid režiimidega, mis väidetavalt rikuvad inimõigusi? Näiteks sõlmib EL kokkuleppeid Aafrika riikidega, kus korduvalt rikutakse inimõigusi, et peatada rändajate voogu ELi. Mõned tehingud on jällegi vajalikud selleks, et saada teatud tooraineid, mida Euroopas ei leidu, nt koobaltit, mida kasutatakse nutitelefonides.

SALLIVUS / PLURALISM

1. „Koolis ja tööl peaks olema lubatud kanda ususümboleid, nt risti või näokatet (loori).“

Kas õpilased leiavad, et usu praktiseerimine tööl või koolis peaks olema lubatud?

2. „Vihakõne veebis on lubatav, kui see toimub kinnises/salajases grupis.“

Kas õpilased on seda näinud? On nad selles osalenud? Kas see võib nende arvates teatud rühmi kahjustada? Või kasutavad nad oma sõnavabadust?

INIMVÄÄRIKUSE AUSTAMINE

1. „Igal ELi riigil on moraalne kohustus aidata varjupaigataotlejaid.“

Varjupaigataotleja = „isik, kes kartes tagakiusamist rassi, usu, sotsiaalse kuuluvuse või poliitiliste veendumuste tõttu on ületanud riigipiiri ja sisenenud riiki, kus ta loodab saada pagulasseisundi.“

Märkus: ei ole sama mis majandusmigrant (inimesed, kes rändavad majanduslikel põhjustel). Varjupaigataotleja seisund on alati ajutine, seni kuni riik, kus isik varjupaika taotleb, kas annab pagulasseisundi või keeldub seda andmast.

Põhiküsimus selle teema juures on, kas me austame mitte-eurooplaste inimvääriskust? Selle väitega kerkivad reeglina niisugused teemad nagu tõhus integreerimine, valik oma inimeste ja võõramaalaste aitamise vahel, võõraste head kavatsused jne.

Märkus: ELis kehtib inimeste vaba liikumine, nii et ELi kodanikud ei ole kunagi varjupaigataotlejad. Kui õpilased seda väidavad, tuleks õpetajal neid parandada.

2. „Piinamine peaks olema lubatud, et saada teavet võimalike uute terrorirünnakute ärahoidmiseks.“

ELis on piinamine keelatud mis tahes eesmärgil. Kas õpilased on sellega nõus? Kas nad leiavad, et mõnikord peaks see olema lubatud?

KASULIKUD LINGID

- Demokraatia ja inimõigused Euroopa Parlamendis: www.europarl.europa.eu/about-parliament/et/democracy-and-human-rights
- Loe lähemalt ELi põhiõiguste harta kohta: https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en
- Loe lähemalt Sahharovi auhinna kohta www.europarl.europa.eu/sakharovprize

